

Näkymätön Ninni

Varhaislapsuuden vuorovaikutuskokemukset nuorisrikollisuuden selittäjänä
Mia Karihtala

5/2018

Tiivistelmä

Tekijä Mia Karihtala	Tutkinto/kurssi ja opinnäytetyö/nimike Poliisi (AMK) / 20161A	
Julkaisun nimi Näkymätön Ninni - Varhaislapsuuden vuorovaikutuskokemukset nuorisorikollisuuden selittäjänä	Julkisuusaste Julkinen	
Ohjaajat ja opintoaine/opetustiimi Jari Hyyti, psykologia Jaakko Kauppila, psykologia	Opinnäytetyön muoto Tutkimuksellinen opinnäytetyö	
Tiivistelmä <p>Tämä opinnäytetyö käsittelee varhaislapsuuden vuorovaikutuskokemusten merkitystä lapsen ja nuoren myöhempään käyttäytymiseen, sekä sitä kautta nuoren rikolliseen käyttäytymiseen. Tavoitteena on selvittää lasten ja nuorten kanssa työskentelevien sosiaalialan ammattilaisten näkemyksiä lapsen varhaisimpien vuorovaikutus- ja kiintymyssuhteiden vaikutuksista lapsen luomiin käyttäsmalleihin. Työssä selvitetään myös lapsen ja nuoren vuorovaikutus- tai kiintymyssuhteesta johtuvia mahdollisia oireita, sekä korjaavien kokemusten vaikutusta lapsen jo luomiin käyttäsmalleihin.</p> <p>Tutkimusmenetelmänä on käytetty laadullista, puolistrukturoitua teemahaastattelua. Tutkimusaineisto on kerätty haastattelemalla kahta Turun kaupungin perheoikeudellisen yksikön työntekijää. Haastattelu toteutettiin ryhmäkeskusteluna, jolloin tuloksista saatiin monipuolisempia sekä vuorovaikutteisempia. Haastattelurunkoa käytettiin suuntaa antavana apukeinona, ja haastateltavien itse esille tuomiin asioihin keskityttiin.</p> <p>Tietoperustana työssä käsitellään lapsen käyttäsmallien kehitystä ja siihen vaikuttavia tekijöitä, sekä kiintymyssuhdeteoriaa.</p> <p>Varhaislapsuus on herkkä vaihe käyttäsmallien ja aivojen kehityksessä, ja siellä saadut kokemukset vaikuttavat vielä aikuisiälläkin. Tukea kaipaaviin perheisiin kohdistetulla oikea-aikaisella sosiaalisilla toimilla moni lapsi saa tarvittavan määrän korjaavia kokemuksia, jotka voivat muuttaa oleellisesti hänen elämänsä suuntaa ja ennaltaehkäistä rikoksia. Toisaalta jos perhe tai lapsi ei saa oikeanlaista apua tarpeeksi varhaisessa vaiheessa, lapsuudessa muodostetut käyttäsmallit elävät vahvana läpi elämän.</p>		
Sivumäärä 29 + 3 liitesivua	Tarkastuskuukausi ja vuosi Toukokuu 2018	Opinnäytetyökoodi (OPS) Amk2016ONT
Avainsanat Varhainen vuorovaikutus, kiintymyssuhde, käyttäsmalli, nuorisorikollisuus		

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 KÄSITTEITÄ.....	4
2.1 Kiinnittyminen.....	4
2.2 Nuorisorikollisuus	4
2.3 Kriminaalipsykologia	5
2.4 Deprivaatio	5
2.5 Stressi	5
3 KÄYTÖSMALLIEN KEHITYS	7
3.1 Vuorovaikutuksellisia käytöshäiriön aiheuttajia	8
4 KIINTYMYSSUHDETEORIA	10
4.1 Turvattoman kiintymyssuhteen vaikutuksia.....	12
4.2 Kiintymyssuhdemallit	14
5 TUTKIMUS.....	16
5.1 Tutkimustraditio	16
5.2 Tutkimusmenetelmä	17
5.3 Toteutus	18
6 TUTKIMUSTULOKSET.....	20
6.1 Lapsen vuorovaikutustaitojen kehitys	20
6.2 Vanhempien rooli	20
6.2.1 Haasteet eroperheissä.....	22
6.3 Lapsella esiintyvät käytösongelmat ja oireet.....	23
6.4 Mahdolliset toimenpiteet ja korjaavat kokemukset.....	23
6.5 Poliisin havainnot ja toimenpiteet	24
7 POHDINTA	25
LÄHTEET	28
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Saatat muistaa Muumien tarinoista Näkymättömän Ninnin. Tuu-tikki toi tytön muumitaloon, sillä tämä oli muuttunut tätinsä hoidossa näkymättömäksi. Ninniä ei oltu pahoinpidelty fyysisesti, mutta täti oli käyttäytynyt häntä kohtaan ironisesti ja kylmästi. Pikkuhiljaa muumien pitäessä Ninnistä ystävällisesti ja lempeästi huolta, muuttui tämä hyvien kokemusten myötä jälleen näkyväksi.

Näkymättömän Ninnin tarina kertoo osuvasti hyvien ihmissuhteiden merkityksestä ihmisen ja erityisesti lapsen mielenterveyteen. Se kiteyttää myös tämän opinnäytetyön aiheen, mikä käsittelee varhaisen lapsuuden ihmis- ja vuorovaikutussuhteita, sekä niiden puuttumista siitä näkökulmasta, miten se vaikuttaa nuoruusajan käytökseen. Tarkoituksena on selvittää, ovatko häiriintyneet tai puuttuvat ihmissuhteet yksi nuorisorikollisuuden selittäjä, ja voitaisiinko varhaiseen kiintymyssuhteeseen kohdentuvalla tuella vähentää nuoren mahdollista tulevaa rikollista käyttäytymistä. Keskeisenä teemana työssä on myös kartoittaa, minkälainen vuorovaikutus vauvaikäisen lapsen hoitajan kanssa olisi ihanteellinen lapsen käyttäytymisen kehityksen kannalta, ja toisaalta, millainen vuorovaikutus ja hoito aiheuttavat myöhemmin nuoruudessa ongelmallisia käytösmalleja. Työssä lähestytään rikollista elämäntapaa käytösmallien kautta, vaikkakin kriminaalipsykologiassa on esitetty monia muitakin teorioita rikollisuuden syistä¹.

Aihe valikoitui Vaasan Ammattikorkeakoulun tarjoaman Pelko-verkkokurssin aikana. Yhtenä kurssin teemoista oli kiintymyssuhde, ja siihen liittyvä materiaali alkoi kiinnostaa minua. Olen asunut nuoruudessani biologisena lapsena SOS-lapsikylässä, jossa pääsin seuraamaan läheltä huostaanotettujen lasten elämää, sekä heidän kanssaan töitä tekevien ammattilaisten kohtaamia haasteita ja onnistumisen hetkiäkin. Näiden lasten ja nuorten tulevaisuus on mietityttänyt minua monesti. Onko heiltä viety mahdollisuus ehjään nuoruuteen lapsuuden kokemusten vuoksi? Olisiko jotakin vielä myöhemmin tehtävissä? Näistä ajatuksista kummuten lähdin opinnäytteessäni selvittämään varhaislapsuuden ihmissuhteiden vaikutuksia.

¹ Jalonen 2016, 9-10

On yleisesti tiedossa, että rikolliselle tielle ajautuneet nuoret jatkavat useasti elämäntapaansa myös aikuisena. He jäävät todennäköisemmin ilman opiskelu- ja työpaikkoja kuin muut ikäisensä, ja ovat lisäksi vaarassa syrjäytyä. On sekä nuoren itsensä, hänen läheistensä, että yhteiskunnan etujen mukaista ymmärtää, mikä altistaa nuoren rikollisiin tekoihin, ja sitä kautta päästä jo varhaisessa vaiheessa vaikuttamaan näihin syihin. Uskon, että lasten ja nuorten kanssa työtä tekevät, esimerkiksi sosiaalialan sekä psykiatrian ammattilaiset, ovat tietoisia lapsuuden kokemusten tärkeydestä, mutta otetaanko tätä tietoa tarpeeksi huomioon esimerkiksi lastensuojelun päätöksissä ja perheiden tukimuotojen kartoittamisessa?

Turvallisuusalalla ei tiettävästi ole tartuttu varhaisten vuorovaikutus- ja ihmissuhteiden merkitykseen nuorisoriikollisuutta tutkittaessa. Muutoinkin lapset ja nuoret tuntuvat jääneen taka-alalle, kun tutkimuksissa keskitytään tällä hetkellä ajankohtaisiin viharikoksiin, maahanmuuttoon ja poliisin voimankäyttöön. Lapsiin ja nuoriin panostamalla tehdään kuitenkin tärkeää ja pitkälle tähtäävää rikostorjuntatyötä.

Tässä opinnäytteessä jätetään käsittelemättä muut tutkitut nuorisoriikollisuuteen vaikuttavat seikat. Tarkoitus on pohtia nimenomaan lapsen varhaisia suhteita hoitajiinsa. Haluan työlläni selvittää, olisiko nuoren rikollisia tekoja mahdollista vähentää tai estää herkemmillä ja varhaisemmalla puuttumisella.

Aihe liittyy poliisin ennalta estävään työhön, lapsirikostutkintaan sekä poliisin ja sosiaalitoimen yhteistyöhön. Työssä selvitetään sosiaalialan ammattilaisten näkemyksiä ja kokemuksia eri tavalla oireilevien nuorten taustoista, sekä erityisesti heidän varhaisen lapsuuden ihmissuhteistaan. Ammattilaisten mielipiteitä kartoitetaan myös siitä, olisiko aiemmin lapsuudessa annettu sosiaalinen tuki perheelle mahdollisesti ehkäissyt lapsen myöhempiä käytösongelmia. Tutkimusmenetelmänä työssä käytetään puolistrukturoitua haastattelua, ja tutkimus on kvalitatiivinen. Haastateltavina on kaksi Turun kaupungin oikeudellisessa yksikössä toimivaa sosiaalialan ammattilaista, joiden tietämys perustuu laajaan otantaan erilaisen tuen tarpeessa olleita Varsinais-Suomalaisia lapsiperheitä.

Ennen tietoperustan ja tutkimuksen osioita opinnäytteessä käydään läpi aiheeseen liittyviä käsitteitä. Nämä käsitteet helpottavat lukijaa ymmärtämään käsiteltyjä asioita, syventävät tietoa tai kuuluvat muutoin oleellisesti työn aihepiiriin. Teoriaosassa käsitellään ihmisen

käytösmallien kehittymistä sekä sosiaalistumista. Lisäksi oleellisena osana otetaan huomioon kiintymyssuhdeteoria. Teorian jälkeen selvitetään työssä käytettävä tutkimusmenetelmä sekä tutustutaan tutkimuksen toteutukseen ja tutkimustuloksiin. Lopussa pohditaan työn hypoteeseihin ja tutkimuskysymyksiin saatuja mahdollisia vastauksia sekä muita esille tulleita seikkoja, ja pohditaan opinnäytteen tuloksia sekä niistä esiin nousseita ajatuksia.

2 KÄSITTEITÄ

2.1 Kiinnittyminen

Kiinnittymiseksi kutsutaan aikuiseen riippuvuussuhteessa olevan lapsen käytöstä, kun tämä hakeutuu toisen ihmisen lähelle tuntiessaan olonsa epämukavaksi. Käyttäytymisen laukaiseva tunne voi olla esimerkiksi pelkoa, nälkää tai kipua. Kiinnittymiskäyttäytyminen on ihmiselle luontainen biologinen tarve, minkä kautta lapsi uskoo kiinnittymishahmona olevan aikuisen helpottavan lapsen oloa. Aikuisen reaktion kautta lapsi luo omia toimintamalleja ja käsityksiä siitä, kuinka muut suhtautuvat häneen myös tulevaisuudessa. Lapsen ensimmäisten elinkuukausien aikana kokemat kiinnittymiskokemukset vaikuttavat siihen, millaiseksi noin puolen vuoden iässä alkava kiinnittymisstatuksen kehitys muodostuu.²

2.2 Nuorisorikollisuus

Suomen rikoslain mukaan rikokseen (tekohetkellä rikoksen tunnusmerkistön täyttävä, lainvastainen, rangaistavaksi säädetty teko) voi syyllistyä 15 vuotta täyttänyt syyntakeinen³ henkilö.⁴ Tätä nuorempi voi syyllistyä rikolliseen tekoon, josta ei voida määrätä rangaistusta, mutta tekijä on kuitenkin vahingonkorvausvelvollinen.⁵

Nuorten tekemät rikokset Suomessa ovat tyypillisimmillään vahingontekoja, näpistyksiä ja varkauksia, pahoinpitelyjä sekä huumausaineen käyttörikoksia. Helsingin Yliopiston tutkimuksen mukaan 21 prosenttia 15-16 -vuotiaista nuorista kertoi tehneensä vähintään yhden rikoksen vuonna 2016. Kehitys vuodesta 2012 on erittäin positiivinen, tuolloin rikoksen tehneitä oli 30 prosenttia. Suurin osa nuorten tekemistä rikoksista on piilorikollisuutta, joka ei tule poliisin tietoon.⁶

² Glaser 2002, 84

³ Rikoslaki 3:4§ 13.6.2003/515: ” Tekijä on syyntakeeton, jos hän ei tekohetkellä kykene mielisairauden, syvän vajaamielisyyden taikka vakavan mielenterveyden tai tajunnan häiriön vuoksi ymmärtämään tekonsa tosiasiallista luonnetta tai oikeudenvastaisuutta taikka hänen kykynsä säädellä käyttäytymistään on sellaisesta syystä ratkaisevasti heikentynyt”

⁴ Rikoslaki 3:4§ 13.6.2003/515, Vastuukäytäntö ja syyntakeettomuus

⁵ Esitutkinlaki 805/2011, 3:5§ Rikollisen teon tutkinta

⁶ Näsi 2016, 5. Tutkimuksessa yhdeksäsluokkalaisten nuorten itsensä ilmoittamat rikolliset teot 2016.

2.3 Kriminaalipsykologia

Rikollisuuden syitä on tieteessä etsitty jo pitkään. Kriminaalipsykologiassa näitä tekijöitä etsitään nimenomaan psykologisten mallien kautta. Oikeus- ja kriminaalipsykologian dosentti Jaana Haapasalo on jakanut mallit seuraaviin ryhmiin: Psykoanalyttiset selitykset, kiintymyssuhdeteoria, piirreteoreettinen lähestymistapa, rikollisuuden kehityspolkua koskevat kehityopsykologiset näkemykset, rikollisuuden biososiaaliset selitysmallit sekä rikollisuuden traumamalli⁷. Kriminaalipsykologiassa tutkitaan ihmisen rikollista mieltä, ihmisen rikollisuutta ja sen muodostumista. Tutkinnan kohteina ovat perinteisesti toistuvasti rikoksia tekevät henkilöt, joiden taustoista pyritään löytämään syitä toiminnalle ja sitä kautta luoda ennalta ehkäiseviä keinoja rikolliseen käyttäytymiseen. Tutkimuksessa tutustutaan esimerkiksi rikoksentehtäjän kehityksellisiin, kognitiivisiin ja neuropsykologisiin ominaisuuksiin. Kriminaalipsykologia yhdistelee eri psykologian osa-alueita. Se eroaa kriminologiasta siten, että kriminaalipsykologiassa keskitytään rikollisuuteen psykologisenä ilmiönä, kun taas kriminologiassa otetaan huomioon monitieteellinen rikollisuuden ja sen ilmenemisen tutkimus. Kriminologiassa ja kriminaalipsykologiassa käytetyt teoriat ovat kuitenkin osittain limittäisiä.⁸

2.4 Deprivaatio

Sosiaalisessa deprivaatiossa elänyt lapsi on eristäytynyt, eikä hänellä ole ollut yhtään aikuista, johon olisi voinut kiinnittyä. Lapselta puuttuu täysin hoivaa antava ihminen. Deprivaatiossa eläneet lapset ovat tyypillisesti esimerkiksi ulkomailta adoptoituja orpoja tai laitoksissa kasvaneita. Tällä lailla traumatisoituneet lapset voivat kärsiä kontaktihäiriöstä, jolloin he eivät koe tarvetta etsiä muiden ihmisten läheisyyteen.⁹

2.5 Stressi

Stressi on kehon tila, jonka ihminen kokee hyvin yksilöllisesti. Danya Glaser määrittelee stressin sellaiseksi tilanteeksi tai asiaksi, jonka seurauksena ihminen tuntee negatiivisia tun-

⁷ Haapasalo 2017, 29

⁸ Haapasalo 2017, 15-16

⁹ Kalland 2002, 214

teita, kuten pelkoa tai kontrollin puutetta. Lapset kokevat stressiä esimerkiksi hylkäämiskokemuksen, hoidon laiminlyönnin tai väkivallan seurauksena. Eläinkokeet ovat osoittaneet, että toistuvasti, vaikkakin lyhyeksi ajaksi, emostaan erotetut jälkeläiset saavat stressireaktion, jonka seurauksena niiden aivojen hippokampuksen soluja tuhoutuu.¹⁰ Stressin tiedetään nostavan elimistössä kortisolitasoja, ja korkean kortisolimäärän on joissakin tutkimuksissa todettu haittaavan aivojen kehitystä. Vauvoilla on luonnostaan matalat kortisolitasot ja ne reagoivat herkästi muutoksiin.¹¹

Se, kuinka paljon stressiä ihminen kestää ja miten hän stressiin reagoi, riippuu siitä, millainen stressivaste hänelle on muodostunut. Mitä parempaa tunnesäätelyä ihminen on varhaislapsuudessaan saanut ja mitä paremmista elinolosuhteista hän on saanut nauttia, sitä paremmin hän pystyy käsittelemään stressin aiheuttamaa kortisolimäärää ja näin ollen säätelemään omaa käyttäytymistään.¹² Stressistä selviytymistä helpottaa sekä aikuisilla että lapsilla saatavilla oleva tukiverkosto¹³.

¹⁰ Glaser 2002, 86

¹¹ Gerhardt 2004, 79-81

¹² Gerhardt 2004, 79-81

¹³ Gerhardt 2004, 88

3 KÄYTÖSMALLIEN KEHITYS

Julkista keskustelua seurattaessa korostuu ruokavalion, liikunnan ja muiden elintapojen vaikutus ihmisen terveydelle. Siitä, millainen vaikutus muilla ihmisillä ja keskinäisellä vuorovaikutuksella on terveyteemme, puhutaan kovin vähän. Vienna Setälä-Pynnönen peräänkuuluttaakin *Duodecim*-lehdessä julkaistussa kolumnissaan huomiota siihen, kuinka tutkimusten mukaan niin ihmisillä kuin eläimilläkin esimerkiksi emon antama hoito ja kosketus sekä muiden kohtelu johtavat yksilön parempiin elintapoihin, selviytymiskykyyn ja joustavuuteen kohdata muutoksia. Toisaalta pettymykset erilaisissa ihmissuhteissa saattavat vaikuttaa mielenterveydellisten ongelmien lisäksi myös somaattisten, eli ruumiillisten sairauksien puhkeamiseen.¹⁴

Kuinka ihminen sitten kehittää oman tapansa olla sosiaalisessa vuorovaikutuksessa muiden kanssa? Aivojen kehityksen tiedetään alkavan jo raskausaikana, intensiivisimmillään niiden kehitys on noin kolme kuukautta ennen syntymää jatkuen kolmanteen elinvuoteen asti. Tämän ajan jälkeenkin aivot toki kehittyvät ja ihmisen kyky oppia säilyy läpi elämän, mutta hitaampana kuin varhaislapsuudessa. Sen vuoksi lapsen ja sikiön ensimmäiset kokemukset ja opit ovat tärkeässä roolissa mielen ja aivojen kehityksen kannalta. Tätä osoittaa myös se, että jo alle kaksivuotias lapsi kykenee suunnittelemaan omaa toimintaansa.¹⁵ Mitä vanhemmaksi ihminen tulee, sen pysyvämmäksi hänen sisäiset toimintamallinsa jäsenyvät¹⁶.

Pieni lapsi havainnoi jatkuvasti vanhempien käytöstä, eleitä ja ilmeitä, joista hän tekee johtopäätöksiä. Lapsi pystyy erottelemaan myös esimerkiksi äidin ja isän erilaiset tavat suhtautua asioihin. Lapsi oppii, että tekemällä tiettyjä asioita vanhempi saattaa suuttua tai osoittaa muita tunnereaktioita. Näitä tapoja lapsi alkaa mallintaa. Kehitysmalli liittyy tunneaivokuoren kypsymiseen, joka tapahtuu noin kahden kuukauden ja puolentoista vuoden iän välissä.¹⁷ Sosiaalisen älykkyyden kehitys on hyvin herkkä 6-18 kuukauden iässä koetuille kokemuksille¹⁸.

¹⁴ Setälä-Pynnönen 2010;132: 284-285

¹⁵ Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2017

¹⁶ Gerhardt 2004, 79-81

¹⁷ Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2017

¹⁸ Gerhardt 2004,58

Perintötekijöilläkin on oma vaikutuksensa käytösmallien kehittymiseen. Niiden varsinaiseen merkitykseen vaikuttaa se, millaisessa ympäristössä lapsi tosiasiallisesti kasvaa ja kehittyy. Parhaana tunneympäristönä pidetään jatkuvuuden, rakkauden, turvallisuuden, pysyvyyden, säännöllisyyden ja huolenpidon kokemuksia, ja niiden tulisi olla toistuvia, jotta lapsi kehittää myönteisiä ajatusmalleja. Päinvastoin toistuvat negatiiviset hylkäämiskokemukset, laiminlyönnit ja pahoinpitelyt vaurioittavat aivojen kehitystä jopa pysyvästi.¹⁹

Tutkimukset osoittavat, että epäsosiaalinen käytös etenee systemaattisesti iän ja kehityksen myötä alkaen lapsuudessa esimerkiksi uhkailemalla tai lyömällä toisia, edeten nuoruudessa vakavampiin käytösongelmiin ja rikolliseen käyttäytymiseen²⁰. Jo kolmevuotiailla on todettu ensioireita tulevista käytösongelmista, jotka taas heijastavat mielenterveys- ja päihdeongelmia sekä rikoskierrettä aikuisena²¹. On myös huomattu, että mikäli käytösongelmat alkavat vasta teini-iässä, on nuorella kuitenkin tallella kyky säädellä tunteitaan ja käsitellä ahdistusta. Tämä on vaikeaa niillä nuorilla, joilla on lapsuusajasta lähtien todettu häiriökäyttäytymistä ja aggressioita.²²

Käytöshäiriöiden ilmenemismuotoja lapsuudessa ovat muun muassa tunteenpurkaukset, tapelut ja muu fyysinen aggressiivisuus, tottelemattomuus, pelottomuus sekä eläinräökkäys. Lapsi ajautuu kaltaiseensa kaveriseuraan ja hänen koulumenestyksensä heikkenee. Tätä kautta ammatillisen koulutuksen ja sen myötä työpaikan saanti vaikeutuu.²³

3.1 Vuorovaikutuksellisia käytöshäiriön aiheuttajia

Vanhempien oma käytös on merkittävä tekijä lapsen muodostamiin käytösmalleihin. Esimerkiksi äidin epäsosiaalinen käytöksen on todettu olevan yhteydessä lapsen tai nuoren käytösongelmien syntyyn. Rikollisesti käyttäytyvien nuorten taustalla on huomattu esimerkiksi perheen sisäisiä ristiriitoja, välinpitämättömyyttä, pahoinpitelyä (niin fyysistä kuin henkistäkin) ja toimimatonta vanhemmuutta. Tutkimusten mukaan ankara, vihamielinen tai hyl-

¹⁹ Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2017, Gerhardt, Sue 2004, 79-81

²⁰ Pardini ym. 2015, 212

²¹ Haapasalo 2017, 39-40

²² Gerhardt 2004, 98

²³ Haapasalo 2017, 40-41

käävä vanhemmuus on yksi suurimpia riskitekijöitä nuoren ajautumiselle rikolliseen toimintaan.²⁴ On myös todettu, että mikäli lapsen vuorovaikutussuhde hoitajiinsa on häiriintynyt, häneltä puuttuu moraalit ja omatunto, eikä hän kykene ottamaan toisia ihmisiä ja heidän tunteitaan huomioon saatikka ymmärtämään tekojensa vaikutuksia toisiin²⁵.

Muun muassa englantilaisen vuonna 2013 tehdyn pitkittäistutkimuksen tulosten mukaan lapsen myöhempää rikollista käyttäytymistä ennusti hänen vanhemmiltaan saama kasvatust. Samoja tuloksia on saatu muuallakin maailmassa. Lisäksi on todettu, että perheen sisäiset häiriintyneet vuorovaikutussuhteet vaikuttivat lapsen sosiaalistumiseen heikentävästi. Uusiseelantilaisen tutkimuksen (2002) mukaan oli havaittavissa, että lapsen rikollisuus alkoi sitä nuorempana, mitä huonompi hänen kasvuympäristönsä oli suotuisan kehityksen kannalta.²⁶ Myös vanhempien omat päihde- ja mielenterveysongelmat sekä rikostausta ovat vaikuttajina lapsen epäsosialisoitumiselle. Samoin perheen köyhyydellä, isä- ja äitihahmojen vaihtuvuudella ja monilapsisuudella on vaikutusta, mikäli ne heijastuvat vanhemmuuteen ja kasvatustapaan.²⁷

²⁴ Pardini ym. 2015, 204, Kauppi, Anne 2000, 142, Haapasalo, Jaana 2017, 39

²⁵ Gerhardt 2004, 205

²⁶ Haapasalo 2017, 39

²⁷ Haapasalo 2017, 40

4 KIINTYMYSSUHDETEORIA

Brittiläinen psykiatri ja psykoanalyytikko John Bowlby loi 1950-luvulla kiintymyssuhdeteorian, joka perustui lapsen vahvaan turvallisuuden tarpeeseen sekä haluun olla lähellä hoivavaa aikuista vaaratilanteissa. Kiintymyssuhdeteoria pyrkii selittämään ahdistuksen, vihamielisyyden, masennuksen sekä stressin yhtä vaikuttajaa, joka on ihmisen taipumus muodostaa tunnesiteitä toiseen ihmiseen.²⁸ Teorian kautta tavoitellaan parempaa ymmärrystä varhaisten ihmissuhteiden, erityisesti lapsen ja vanhemman välisen suhteen, vaikutuksista ihmisen myöhempään kehitykseen, käytökseen ja ihmissuhteisiin. Lisäksi sen avulla tutkitaan, miten ja missä tilanteissa ihmiset hakeutuvat toistensa läheisyyteen ja kuinka he selviytyvät uhkavista vuorovaikutustilanteista. Toisaalta teoria auttaa ymmärtämään ihmisen käsitystä itsestään.²⁹

Turvallinen kiintymyssuhde lapsen ja vanhemman (tai muun pysyvän hoitajan) välillä toimii perustana lapsen myöhemmille sosiaalisille taidoille³⁰. Normaali terve äiti hoitaa lastaan reagoiden tämän välittämiin tarpeisiin. Esimerkiksi kun vauva itkee, hän pyrkii poistamaan tai korjaamaan itkun aiheuttajan. Tämä toimintamalli edistää lapsen oppimista syy-seuraus - ajattelulle.³¹ Vauva hakee vanhemman hoivaa ja pyrkii kiinnittymään tähän itkemisen lisäksi esimerkiksi jokeltelemalla, hymyllä, katsekontaktilla ja syliin pyrkimällä³².

Kiintymyssuhde voi muodostua erilaiseksi eri vanhempien kanssa, jolloin lapsi sisäistää käyttökelpoisemman käytösmallin turvallisemmaksi kokemaltaan vanhemmalta³³. On kuitenkin tutkittu, että turvallinen kiintymyssuhde molempiin vanhempiin vaikuttaa positiivisesti lapsen kehitykseen ja myös vanhempien välisen suhteen laadulla sekä perheen saamalla tuella on merkitystä lapsen kiintymyssuhteen muodostumiseen. Tämän vuoksi lapsen muut läheiset ihmiset, kuten isovanhemmat ja kummit ovat tärkeässä roolissa antamassa lapselle toisenlaista käyttäytymismallia.³⁴

²⁸ Sinkkonen 2004;120, 1866

²⁹ Sinkkonen & Kalland 2002, 7-8

³⁰ Kuusinen 2000, 5, Pardini ym. 2015, 206-207

³¹ Sinkkonen 2004;120, 1866-67

³² Hautamäki 2002, 21-22

³³ Kauppi 2000, 141

³⁴ Hautamäki 2002, 33-34

Turvallisen kiintymyssuhteen saaneet lapset näkevät itsensä myöhemmällä iällä tärkeinä ja he omaavat hyvän itsetunnon. Näillä lapsilla on myös paremmat lähtökohdat käsitellä ongelmia ja tunteita kuin turvattomasti kiinnittyneillä lapsilla, ja he suhtautuvat empaattisesti myös muihin ihmisiin.³⁵ Turvallinen kiintymyssuhde ei toki tarkoita sitä, että sellaisen omaavilla lapsilla ei olisi traumaattisiakin kokemuksia. Kiintymyssuhteen myötävaikutuksesta nämä lapset vain selviytyvät ja palautuvat kriisitilanteista paremmin.³⁶ Myös vaikka lapsi olisi turvattomasti kiintynyt, ei häneltä ole viety mahdollisuutta solmia uusia läheisiä ihmissuhteita onnistuneesti³⁷.

Mikäli lapsen hoitajat eivät onnistu vastaamaan riittävästi lapsen tarpeisiin, syntyy turvattomia kiintymyssuhteita³⁸. Kiintymyssuhde kuitenkin muodostuu, vaikka lapsi eläisi huonoisakin oloissa. Tällöin lapsi kehittää mallinsa sen mukaan, kuinka hänen on mahdollista selviytyä³⁹. On tärkeää muistaa, ettei turvaton kiintymyssuhde tarkoita, etteikö vanhemman ja lapsen välillä olisi rakkautta, ja toisaalta lapsi voi kiinnittyä myös ilman rakkauden tunnetta⁴⁰.

Pitkäaikaisten tutkimusten mukaan turvaton kiintymyssuhde varhaislapsuudessa on yhteydessä lasten käytösongelmiin. Vaikka myöhemmällä iällä käytösongelmien syiden selvittäminen on haastavampaa, on niin sanotuilla ongelmanuorilla havaittu häiriintyneitä kiintymiskokemuksia lapsuudessa.⁴¹

Kiintymyssuhteen nähdään vaikuttavan myös aikuisiällä koettuihin tunteisiin, kuten pelkoon, yksinäisyyteen tai avuttomuuteen, jotka voivat laukaista varhain lapsuudessa syntyneet käytösmallit⁴². Varsinkin läheisissä ihmissuhteissa, niiden muodostamisessa, ylläpitämisessä sekä niistä eroon jouduttaessa voi ilmetä lapsuuden kiintymyssuhdemalleja. Korjaavat kokemukset voivat muokata ihmisen lapsena luomia malleja myöhemmin, mutta mitä

³⁵ Pardini ym. 2015, 206-207

³⁶ Haapasalo 2017, 34

³⁷ Sinkkonen & Kalland 2002, 9

³⁸ Gerhardt 2004, 106, Pardini ym. 2015, 206-207

³⁹ Nyman 2000, 45

⁴⁰ Sinkkonen & Kalland 2002, 10-11

⁴¹ Pardini ym. 2015, 206-207

⁴² Kuusinen 2000, 10, Nyman ym. 2000, 43

vähemmän korjaavia kokemuksia ihminen on elämänsä aikana saanut, sitä voimakkaammin lapsuuden mallit jäävät ensisijaiseksi tavaksi toimia ja olla.⁴³

4.1 Turvattoman kiintymyssuhteen vaikutuksia

Lapsilla, joilla on todettu kiintymyssuhdehäiriöitä, voidaan havaita oireita kuten:

- tottelemattomuutta ja kykenemättömyyttä neuvotteluun
- ylivalppautta tai aggressioita
- ahmimista tai syömättömyyttä
- rajoittumatonta ystävällisyyttä vieraita ihmisiä kohtaan
- vetäytymistä, tarrautumista tai pelkoa hoitajaa kohtaan
- itsetuhoista käytöstä
- tuijottamista, jähmettymistä, vartalon keinuttamista tai pään hakkaamista
- ongelmia kielenkehityksessä, abstraktisessa ajattelussa ja ajantajunnassa⁴⁴

Epäjohdonmukainen hoito ja kasvatus aiheuttavat huomionhakuista käytöstä, jota viestitään muun muassa raivokohtauksella tai kiusanteolla. Jos hoitaja kärsii esimerkiksi mielenterveysongelmista tai alkoholismista, hän saattaa reagoida lapsen käytökseen arvaamattomasti, jolloin lapsi ei pysty ennakoimaan vanhemman käytöstä eikä myöhemmin yhdistää syitä ja seurauksia. Lapsi tuntee, ettei hänellä ole suojautumiskeinoja maailmassa, jossa hän kokee olevan paljon vaaroja. Jos taas lapsi jätetään kokonaan vaille huolenpitoa, hän oppii tukahduttamaan tunteitaan. Tällaisista hylkäämiskokemuksista saattaa myöhemmin seurata joko säätelemätöntä estottomuutta sosiaalisiin suhteisiin, tai vastakohtana vetäytymistä kokonaan muiden ihmisten vaikutuspiiristä. Kaltoin kohdellut lapset voivat myöhemmin tulkita muiden ihmisten käyttäytymistä ja signaaleja väärin, jonka vuoksi he kokevat kohtaamisia uhkaavina.⁴⁵

Toistuvat laiminlyönnin ja hylkäämisen kokemukset aikaisessa lapsuudessa voivat aiheuttaa jopa pysyviä vaurioita aivojen kehitykselle ja toiminnalle. Kielteiset kokemukset lisäävät pelon tunteen syntymistä eri aistikokemuksista, kuten tietystä äänestä tai hajusta.⁴⁶ Myös

⁴³ Nyman, 2000, 43

⁴⁴ Kalland 2002, 198-199

⁴⁵ Sinkkonen 2004;120, 1866-67

⁴⁶ Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2017

myötätuntoteorian kehittäjä, kliinisen psykologian professori Paul Gilbert kirjoittaa tunteiden ja halujen olevan peräisin tunnejärjestelmästä, joka saa meidät toimimaan tietyllä tavalla.⁴⁷

Lastenpsykiatrian erikoislääkäri ja lääketieteen tohtori Jari Sinkkonen on tutkinut paljon lasten ja nuorten psyykkistä kehitystä ja häntä pidetäänkin Suomen ”kasvatusguruna”. Sinkkonen nostaa esille huostaanottojen ja muiden sosiaalitoimenpiteiden vaikutuksen lapsen tulevaisuuteen. Hänen mukaansa kiintymyssuhteiden ei tarvitse olla verisukulaisuuteen perustuvia, vaan enemmänkin psyykkiseen merkitykseen nojautuvia sosiaalisia siteitä. Tällöin muidenkin kuin vanhempien rooli lapsuudessa korostuu. Esimerkiksi opettajilla ja harrastusohjaajilla voi olla merkittävä vaikutus varsinkin sellaisen lapsen kehitykselle, jonka koti-olot ovat vaikeat. Merkityksellistä on se, että lapsella on mahdollisuus solmia kestäviä ihmissuhteita, mikä vaikeutuu, jos häntä sijoitetaan useasti eri paikkoihin. Lapsen huostaanoton tulisikin keskittyä Sinkkonen kertoman mukaan lapsen kiintymyssuhteiden turvaamiseen sen sijaan, että perheitä pyritään pitämään koossa, joka on tilanne monesti Suomessa.⁴⁸

Turvattoman kiintymyssuhteen omaavat lapset syyllistyvät tutkimusten mukaan todennäköisemmin rikoksiin aikuisiällä kuin turvallisen kiintymyssuhteen saaneet lapset⁴⁹. Myös psykiatrisen vankisairaalan vastaava ylilääkäri Hannu Lauerma kertoo Radio Suomen haastattelussaan, että suojattomuus, kiintymyksen tunteen ja normaalin kasvatuksen puute sekä kaltoin kohtelu lapsuudessa ruokkii henkirikollisuuden riskiä. Kuvaavaa on, että Lauerma kertoo vangeille tehtävissä mielentilatutkimuksissa selvitetävän henkilön historiaa jo synnytyskertomuksesta ja neuvolakäynneistä lähtien.⁵⁰

Lauerman mukaan rakastava ja hellivä suhde aikuiseen lapsen ensimmäisinä vuosina vaikuttaa ratkaisevalla tavalla aivojen kehittymiseen. Lauerma kertoo reesusapinoilla tehdyn tutkimuksen osoittaneen, että vaikka pennuille annettiin keinoemo, joka huolehti niiden ruokinnasta, puhtaudesta ja elinoloista, tuli apinoista väkivaltaisia, lyhytpinnaisia ja raivopäisiä yksilöitä, sillä niiltä puuttui hellä ja rakastava suhde emoonsa. Näiden apinoiden aivoissa

⁴⁷ Gilbert 2015, 52-59

⁴⁸ Sinkkonen 2004;120, 1870-71

⁴⁹ Pardini ym. 2015, 206-207

⁵⁰ Lauerma 2015

todettiin olevan samanlainen serotoniinihäiriö⁵¹, jota on Suomessa esiintynyt väkivaltaisilla alkoholisteilla.⁵² Turvattomasti kiintyneiden lasten muistiprosessit eivät myöskään toimi normaalisti, joka vaikuttaa lasten psyykkiseen kehitykseen sekä itsesäätelyyn⁵³.

On tutkittu, että mikäli turvattomasti kiintynyt kokee olonsa uhatuksi tai pelokkaaksi, hän ei havainnoi muiden ihmisten käyttäytymistä ja vuorovaikutusta realistisesti. Hän ei luota ihmisiin tai pelkää heitä, ja kohtelee muita oman epävarmuutensa kautta. Mikäli kiintymyssuhde on ollut ristiriitainen, voi sellaisen omaava henkilö pyrkiä samaistumaan, myötäilemään tai uhriutumaan voimakkaasti, mikä voi johtaa jälleen hylätyksi tulemiseen tai yksinäisyyden pelkoon.⁵⁴

4.2 Kiintymyssuhdemallit

Kiintymyssuhdeteoriassaan Bowlby erotteli kolme kiintymyssuhdemallia sen mukaan, miten vanhemmat kohtaavat lapsen ja vastaavat tämän tarpeisiin. Bowlbyn jälkeen ovat muut tutkijat muokanneet mallia omien löydöstensä mukaan (muun muassa Crittenden). Tässä työssä esitellään vain Bowlbyn kiintymyssuhdemallit, joita ovat turvallinen, ahdistuneen vastustava sekä välttelevä kiintymyssuhde. Seuraava taulukko kuvaa mallien eroja, sekä miten ne vaikuttavat lapsen käytökseen⁵⁵.

⁵¹ Serotoniini on aivojen välittäjäaine sekä kudoshormoni. Sen yhteydestä väkivaltaiseen käyttäytymiseen voi tutustua muun muassa Matti Virkkusen ja Markku Linnoilan artikkelissa ”Keskushermoston serotoniinin aineenvaihdunta aggression ja väkivallan taustalla”. Luettavissa: <http://www.duodecimlehti.fi/lehti/1992/3/duo20050>

⁵² Lauerma 2015

⁵³ Kauppi 2000, 137

⁵⁴ Haapasalo 2017, 35

⁵⁵ Taulukossa käytetyt tiedot Kuusinen 2000, 6-8, 10, 44 sekä Haapasalo 2017, 33, 35

	Turvallinen	Ahdistuneen vastustava	Välttelevä
Aikuisen tarjoama vuorovaihtus ja hoito	Lapsen vanhempi vastaa tämän tarpeisiin oikea-aikaisesti ja on saatavilla. Hän on empaattinen sekä tarjoaa apua ja lohtua.	Vanhemman saatavilla olo on epävarmaa eikä lapsi tiedä, haluaako vanhempi auttaa häntä. Vanhempi rajoittaa lapsen pyrkimyksiä sekä käyttäytyy epäjohdonmukaisesti ja arvaamattomasti.	Vanhemman huolenpitoa ei ole lapsen saatavilla ja lapsi kokee tulevansa säännömukaisesti torjutuksi. Vanhempi rajoittaa lapsen pyrkimyksiä sekä käyttäytyy rankaisevasti ja kieltävästi. Äärimmäisessä tilanteessa lapsi hylätään toistuvasti ja häntä kohdellaan kaltoin.
Lapsen käytös	Lapsi tutkii rohkeasti ympäristöään ja luottaa itseensä ja kykyihinsä. Hän tietää saavansa tukea tarvittaessa ja ilmaisee tunteitaan saaden niihin vanhemmalta vastakaikua. Lapsi pitää muita ihmisiä turvallisina, ei ahdistu läheisyydestä mutta nauttii myös yksinolosta.	Lapsi on herkkä eroahdistukselle ja on takertuva, joka voi entisestään lisätä vanhemman torjuvaa käytöstä. Toisaalta lapsi voi olla myös toisissa tilanteissa pelokas. Hän kokee ahdistusta eikä siksi osoita uteliaisuutta. Lapsi käyttää hylkäämistä tai sillä uhkaamista kontrollointikeinona omissa ihmissuhteissaan.	Lapsi pyrkii selviämään tilanteessa kuin tilanteessa itse ilman apua ja tarvetta rakkauteen. Hänen on vaikea kuvailla tarpeitaan ja negatiivisia tunteita. Lapsi on vetäytyvä, eikä reagoi erossaoloon vanhemmitaan. Lapsi ei koe toisiin turvautumista mielekkääksi eikä myöskään halua toisten turvautuvan itseensä. Hän ei luota olevansa hyväksytty ihmissuhteissa myöhemmällä iällä.

5 TUTKIMUS

Tämän opinnäytteen tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää lasten ja nuorten kanssa toimivilta sosiaali- ja kasvatustyön ammattilaisilta heidän näkemyksiään varhaisten vuorovaikutuskokemusten ja kiintymyssuhteen vaikutuksista lapsen käytöksen kehittymiseen ja mahdollisiin myöhempisiin käytöshäiriöihin. Tutkimuksella haluttiin kartoittaa, mikä lapsen kehitysvaiheista on herkintä aikaa käytöshäiriöiden muodostumisen kannalta ja millaisen vuorovaikutuksen ja kiintymyssuhteen lapsi tarvitsee aikuiseen kehittyäkseen turvallisesti. Toisaalta haluttiin myös saada selville, minkälaisia suhteita sellaisilla lapsilla on hoitajiinsa, joilla todetaan myöhemmässä lapsuudessa tai nuoruudessa erilaisia haasteita ja ongelmia vuorovaikutuksessa toisiin ihmisiin. Haastateltavien näkökulmia selvitettiin myös sen suhteen, onko lapsen luomia käytösmalleja mahdollista muuttaa ja millä keinoin, sekä mistä oireista häiriöt kiintymyssuhteessa voidaan havaita. Poliisityön kannalta haluttiin haastateltavilta kysyä ohjeita edellisen seikan lisäksi myös siihen, minkälaisiin havaintoihin lapsessa tai hänen kasvuolosuhteissaan tulisi kiinnittää huolta, sekä mahdollisia jatkotoimenpiteitä.

5.1 Tutkimustraditio

Tämä opinnäyte on kvalitatiivinen eli laadullinen työ. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa selvitetään sellaisia kysymyksiä, joita ei voi mitata määrällisesti, vaan asiaa kuvataan siten kuin tutkimuksen kohde on sen kokenut. Tutkimuksessa pyritään hahmottamaan ja selvittämään kokonaisuuksia erillisten yksityiskohtien ja erittelyiden sijaan.⁵⁶

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa on vaikeaa ja osin mahdotontakin säilyttää objektiivisuus, sillä tehtyihin johtopäätöksiin vaikuttaa varsinaisten tulosten lisäksi myös tutkijan jo selvittämä tieto. Saadut tulokset ovat aikaan, paikkaan ja tutkimuksen kohteisiin sitoutuneita selityksiä. Kvalitatiivinen ja kvantitatiivinen tutkimus eroavatkin siten, että kvantitatiivisessa tutkimuksessa yritetään vahvistaa olemassa olevia väittämiä, kun taas kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään etsimään uusia hypoteeseja.⁵⁷ Kvalitatiivisen tutkimuksen kohteena suositaan ihmisiä. Tällöin tutkimuskysymyksiä lähestytään monipuolisesti eri kannoilta ja

⁵⁶ Hirsjärvi ym. 2010, 161

⁵⁷ Hirsjärvi ym. 2010, 161

tutkija ei välttämättä ole tietoinen esille tulevista asioista. Tällaisen tavoitteen saavuttamiseksi käytetään metodina monesti esimerkiksi osallistuvaa havainnointia, ryhmähaastattelua, analyysyjä tai teemahaastattelua. Näiden metodien avulla tutkittavien omat näkemykset pääsevät tutkimuksen tuloksissa esille. Toisaalta työ voi muokkautua paljonkin tutkimuksen edetessä sen mukaan, mitä seikkoja tutkittavat tuovat esille. Kvalitatiivisen tutkimuksen tulokset on siis muistettava pitää tapauskohtaisina, eikä yleistyksiä tai suoria johtopäätöksiä voida tehdä.⁵⁸

Kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä valittiin tähän opinnäytetyöhön, sillä aihetta ei voi käsitellä yksinkertaistetusti esimerkiksi lomakehaastattelulla. Ammattilaisten näkemyksiä haluttiin kerätä myös sellaisista näkökulmista, joihin tutkija ei ole törmännyt aiheeseen tutustuessaan ennen varsinaista tutkimuksen suorittamista. Tavoitteena oli saada mahdollisimman syvää luotaavia vastauksia sekä jopa vaihtaa tutkimuksellista suuntaa kesken tutkimuksen uusien havaintojen saamiseksi. Kvantitatiivinen työ ei olisi ollut tarpeeksi joustava menetelmä työn tavoitteisiin nähden.

5.2 Tutkimusmenetelmä

Tutkimusmenetelmänä käytettiin puolistrukturoitua teemahaastattelua, joka toteutettiin ryhmäkeskustelun muodossa Turun kaupungin perheoikeudellisessa yksikössä.

Puolistrukturoidulla haastattelulla tarkoitetaan menetelmää, jossa tutkijalla on valmiit kysymysrungot, mutta kysymysten järjestys ja sanamuoto saattavat vaihtua haastattelutilanteen ja etenemisen mukaan. Haastattelu ei kuitenkaan ole täysin vapaamuotoinen, kuten strukturoimaton haastattelu. Jokaisen haastateltavan kanssa käydään läpi samat teemat, mutta kysymysten asettelu tai tarkka sisältö saattavat muuttua.⁵⁹

⁵⁸ Hirsjärvi ym. 2010, 164

⁵⁹ Hirsjärvi & Hurme 2015, 47-48

Haastattelu valittiin tutkimuksen menetelmäksi sen joustavuuden vuoksi, ja koska sen avulla tutkija pääsi suoraan henkilökohtaiseen vuorovaikutustilanteeseen tutkittavien kanssa. Kyseessä oli asiantuntijahaastattelu, jonka oli tarkoitus avata välillisesti mahdollisimman suuren otannan suomalaisten lasten varhaisista vuorovaikutussuhteista ja ensimmäisten elinvuosien elinoloista yleensä. Ryhmämuotoisella haastattelulla haluttiin saavuttaa mahdollisimman rikasta keskustelua, jossa tulisi esiin erilaisia näkökulmia sekä haastateltavien reaktioita ja vastauksia toistensa mielipiteisiin. Toisaalta haluttiin nähdä, onko haastateltavilla yhteinen kanta esillä oleviin aiheisiin.

Haastattelua varten oli laadittu suuntaa antava kysymysrunko⁶⁰. Tilaisuus oli kuitenkin tarkoituksenmukaista pitää mahdollisimman avoimena keskusteluna osallistujien kesken, joten kysymysrunkoa ei noudatettu tarkalleen ja kysymykset esitettiin ajoittain eri järjestyksessä. Tutkimuksen laadullisuuden parantamiseksi oli oleellista, että haastateltavat saivat tuoda vapaasti esille omia näkemyksiään ja sellaisia seikkoja, joita tutkija ei vielä ollut ottanut huomioon. Ennen haastattelua tutkija oli tutustunut tukittavan aiheen kirjallisuuteen ja tietopuustaan.

5.3 Toteutus

Tutkimuksen haastattelu toteutettiin 2.3.2018 Turun kaupungin perheoikeudellisessa yksikössä, jossa haastatteluun osallistuivat tutkijan lisäksi yksikössä työskentelevät eropalveluohjaaja Anna Mäkisalo sekä sosiaalityöntekijä Marian Tuomi. Haastateltavat valittiin tutkimukseen heidän ammattitaitonsa ja työnkuvansa perusteella tutkijan oltua yhteydessä perheoikeudelliseen yksikköön. Molemmilla haastateltavilla on laaja kokemus erilaisista työtehtävistä lasten ja nuorten parissa, ja heille on syntynyt käsitys lasten erilaisesta oireilusta ja käytöshäiriöistä, sekä niihin vaikuttavista syistä. Haastateltavien määrä haluttiin pitää pienenä, sillä kyseessä oli asiantuntijahaastattelu, ja näkökulmia oli tarpeen rajata.

Haastateltavat osallistuivat tutkimukseen vapaaehtoisesti. Ennen tutkimuksen toteutusta haettiin Turun kaupungilta tutkimuslupa⁶¹. Haastattelu nauhoitettiin aineiston käsittelyä varten.

⁶⁰ Haastattelun kysymysrunko, liite 2

⁶¹ Turun kaupungin 10.1.2018 myöntämä tutkimuslupa, liite 1

Tämä käytiin läpi haastateltavien kanssa henkilökohtaisesti ennen keskustelua, ja heille kerrottiin, että nauha tullaan tuhoamaan työn valmistuttua. Haastateltavat olivat saaneet tutustua opinnäytetyösuunnitelmaan etukäteen.

Mäkisalo on toiminut ennen nykyistä työtehtäväänsä varhaiskasvatuksessa lastentarhanopettajana ja päiväkodin johtajana, sekä Turun Kaupungin perheoikeudellisessa yksikössä lasten olosuhdeselvitysten ja adoption parissa. Hän on koulutukseltaan sosionomi (YAMK) ja suorittanut myös kandidaatin tutkinnon poliittisessa historiassa.

Tuomi on alkuperäiseltä koulutukseltaan kasvatustieteilijä, ja on toiminut ennen perheoikeudelliseen yksikköön tuloaan opettajana. Sivuaineenaan Tuomi on lukenut sosiaalipolitiikkaa ja on lisäksi opiskellut sosiaalityöntekijän pätevyyden sekä erikoissosiaalityöntekijän lisenssiaatin. Tuomella on yli 30 vuoden kokemus perheoikeudellisessa yksikössä, ja on toiminut siellä erilaisissa tehtävissä. Lisäksi Tuomi toimii hallinto-oikeudessa lastensuojelun asiantuntijana koskien lasten huostaanottoja.

6 TUTKIMUSTULOKSET

6.1 Lapsen vuorovaikutustaitojen kehitys

Tuomi ja Mäkisalo tuntuivat olevan yhtä mieltä siitä, että lapsen ensimmäinen vuosi on herkinä aikaa käytöksen, vuorovaikutuksen ja kiintymyssuhteen kehittymisen kannalta. Tuomi kertoi analyttikoiden puhuvan erityisesti kolmen ensimmäisen kuukauden merkityksellisyydestä. Tällöin lapsen tulisi saada vastavuoroista ja oikea-aikaista kommunikointia, hoivaa ja huolenpitoa hoitajaltaan, jotta hän pystyisi luomaan aikuiseen turvallisen kiintymyssuhteen. Tuomi muistutti, että jo yhdeksän kuukauden ikäinen vauva kykenee tuntemaan surua.

Mäkisalo pitää ensimmäistä kymmentä vuotta lapsen käytöskehityksen kannalta elintärkeinä. Sen aikana katetaan hänen mukaansa koko kehityskaari, jonka jälkeen korjaava työ lapsen käytösmallien kanssa muuttuu oleellisesti hankalammaksi. Kymmenen vuoden iän jälkeen lapsen oma ilmaisu vahvistuu, ja tällöin monesti tulevatkin ilmi erilaiset jo aiemmin muodostuneet käytöshäiriöt.

Keskustelussa molemmat haastateltavat pitivät tärkeinä, että lapsella on syntymästään asti vähintään yksi turvallinen kiintymyssuhde, ja vauvaikää pidettiin haavoittuvaisena vuorovaikutussuhteiden oppimisen näkökulmasta, sillä sen kehitys alkaa hyvin varhaisessa vaiheessa.

Tuomi toi keskustelun lopuksi esille raskausvaiheen tärkeyden. Sikiön kehityksen kannalta on tärkeää, että äiti voi psyykkisesti hyvin, eikä näin eritä sikiöön stressihormoni kortisolia. Liika kortisoli aiheuttaa sikiölle ylivireystilaa ja haittaa aivojen kehitystä⁶². Ihannetilanteessa äiti tuntee olonsa raskausaikana turvalliseksi.

6.2 Vanhempien rooli

Tässä tekstissä puhutaan lapsen hoitajasta vanhempana, vaikka hoitaja ja kiintymyssuhteen kohde voi olla myös muu henkilö kuin lapsen biologinen vanhempi.

⁶² Aiheesta on tehty paljon tutkimusta, muun muassa Annika Kokkonen ja Anu Tuomikoski opinnäytetyössään ”Äidin raskaudenaikaisen stressin yhteydet lapsen psykososiaaliseen terveyteen” (Laurea-ammattikorkeakoulu, 2017). Luettavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/138052/opinnaytetyo_valmis.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Keskustelun ehkä suurimmaksi teemaksi nousi vanhempien rooli lapsen käytöskehityksessä. Kaiken kaikkiaan viime vuosina isän ja äidin roolit ovat Mäkisaloon ja Tuomen mukaan taasoittuneet. Isät ovat entistä enemmän kiinnostuneita ja mukana lapsen arjessa, ja he haluavat luoda tähän lämpimän suhteen. Tuomi kokee muutoksen tapahtuneen noin 20 vuoden aikana, vaikka toki sitäkin ennen oli isiä, jotka halusivat olla vahvasti suhteessa lapseensa. Tuomi on huomannut myös nykyajan isien haluavan vahvemmin säilyttää hyvän suhteen lapseensa vanhempien eron jälkeen.

Kumpikaan haastateltavista ei kokenut, että lapsen kehityksen kannalta olisi eroa siinä, kumpaan vanhempaan hän pystyy luomaan kiintymyssuhteen. Pääasia on, että lapsella on vähintään yksi turvallinen kiintymyssuhde aikuiseseen, joka Tuomen sanoin soinnuttaa oman käytöksensä lapsen mukaan. Tuomi toi esille tieteessä vallitsevan eriäviä käsityksiä siitä, montako kiintymyssuhdetta lapsi voi luoda.

Mäkisalo ja Tuomi eivät näkisi, että lapsen käytösmalleista voitaisiin päätellä, onko hänellä häiriöitä kiintymyssuhteessa äitiin vai isään. Tuomi muistuttaa, että merkityksellistä on, kuinka toinen vanhempi kykenee kompensoimaan toisen vanhemman roolia.

Vanhemman oma mielenterveys ja kyky vanhemmuuteen on Mäkisaloon ja Tuomen mukaan oleellista vuorovaikutussuhteen luomisessa lapseen. Mäkisalo kertoo, ettei kaikille ihmisille vanhemmuus ei ole luontaista, ja he voivat tarvita paljonkin apua lapsen tarpeiden ymmärtämisessä. Myös Tuomi muistaa työssään tavanneensa muun muassa äitejä, jotka eivät ymmärrä lapsen tarvitsevan hoitoa. Molemmat haastateltavista ovat kuitenkin sitä mieltä, että vanhempia voidaan opastaa lapsen hoitoon ja kasvatukseen hyvinkin tuloksin. Tuomen mukaan psykiatrit ovat sitä mieltä, että myös masennuksesta kärsivälle aikuiselle voidaan opettaa huolenpitoa. Mäkisalo uskoo, että paras vaihtoehto lapsen edun kannalta olisi monessa tapauksessa saada vanhempi ymmärtämään lapsen tarpeet, jolloin lasta ei tarvitsisi erottaa perheestään. Vaikka lapsen ja vanhempien suhteen pysyvyyden turvaaminen olisi ensiarvoisen tärkeää, aina se ei kuitenkaan ole mahdollista. Kodin vaihtaminen on Mäkisaloon mukaan lasta rikkova kokemus, johon voi liittyä tunteita siitä, ettei aikuinen pystynyt kantamaan lapsen kipuja.

Lapsen läheisten aikuisten mielenterveys- ja päihdeongelmat aiheuttavat lapselle haastateltavien mukaan turvattomuuden tunnetta. Tuomen mukaan myös, jos vanhempi itse on turvaton, näkyy se lapsen kehityksessä. Tästä huolimatta lapsi kiintyy vanhempansa, vaikka hänellä olisi huono olla tämän hoidossa.

Myös Mäkisalo sanoo vanhemman oman tunnereaktion voivan olla lasta vaurioittava. Hän kertoo lasten ja nuorten itse kertovan useimmiten oman käytöksensä syyksi vanhemmat ja eritoten vanhempien välisen suhteen. Tällainen on ollut myös Mäkisaloon oma kokemus lapsen ongelmien syistä. Lapsi on nähnyt kotona esimerkiksi riitelyä, väkivaltaa tai päihteitä, jotka vaikuttavat hänen omiin käytösmalleihinsa.

6.2.1 Haasteet eroperheissä

Turun kaupungin perheoikeudellisessa yksikössä tehdään paljon työtä eroperheiden kanssa. Haastateltavat ovat huomanneet työssään, että tilastot tasoittuvat ja kaventuvat sen suhteen, kumman vanhemman luona lapsi ensisijaisesti asuu. Mäkisalo korostaa, että vanhempien ero on aina lapselle kriisi. Ydinkysymys on, kuinka kriisi perheessä hoidetaan.

Tuomi kertoo olevan tiedossa tutkimustuloksia siitä, kuinka riitelemisen tuhoaa lapsen kehitystä. Hänen mukaansa vaarallista lapselle ei ole kahden kodin malli, vaan vanhempien välinen riitely kotona, vaikkakaan vuoroasumista hän ei suosittele aivan pienelle lapselle. Myös Mäkisaloon mukaan lapsi mallintaa vanhemman häiriökäyttäytymistä.

Onnistunut ero on siis useissa tapauksissa lapsen edun kannalta parempi vaihtoehto kuin huonon parisuhteen jatkaminen lasten vuoksi. Mäkisalo halusi kuitenkin muistuttaa, että vieraannuttaminen toisesta vanhemmasta on vaurioittavaa, erityisesti vanhempien riitatilanteissa.

Mäkisalo toi esille tulevaisuudessa yhä enemmän esille nousevan haasteen. Perhemallit tulevat moninaistumaan, kun uusioperheet uusiutuvat. Lapsen luontaisia kiintymyssuhteita rikotaan ja esimerkiksi äitihahmo voi vaihtua useasti. Mäkisalo pohtiikin jatkossa tulevan ratkaistavaksi, meneekö biologia yli kiintymyssuhteen.

6.3 Lapsella esiintyvät käytösongelmat ja oireet

Tuomi kertoo, että eri tutkimuksissa on havaittu vaikutuksia varhaislapsuuden kokemuksista kolmesta viiteen vuotiailla lapsilla. Näkyvä käytös tai sen muutos on helpompi huomata kuin niin sanottu näkymätön oireilu. Tällaiset Tuomen kutsumat näkymättömät lapset ovat herkkiä ja ujoja, joka voi johtua monesta muutakin syystä kuin ongelmista lapsen vuorovaikutus- ja kiintymyssuhteissa. Mäkisalolla on varhaiskasvatuksen puolelta kokemusta jo alle kolmevuotiaiden ryhmissä havaituista käytösongelmista ja muunlaisesta oireilusta. Hänen mukaansa lapsen häiriintynyt suhde tai kontakti aikuiseen peilautuu lapsen käytökseen esimerkiksi siinä, miten hän toimii vuorovaikutuksessa toisten kanssa.

Lapsen oireilu voi Tuomen kertoman mukaan olla toisaalta hyvin konkreettista, kuten ilmeettömyyttä, totisuutta, lapsi ei syö tai hänen painonsa ei nouse. Mäkisalo ottaa esimerkiksi lapsen, joka ripustautuu tai menee piiloon kohdatessaan vieraan aikuisen. Samankaltaisella taustalla olevilla lapsilla voi olla hyvinkin erilaisia käyttäytymismalleja. Mäkisalo lisää myös esimerkiksi sosiaalisten taitojen puutteen ja puheen tuottamisen vaikeudet olevan mahdollisia merkkejä ongelmista lapsen suhteesta vanhempiinsa.

6.4 Mahdolliset toimenpiteet ja korjaavat kokemukset

Molemmat haastateltavat olivat sitä mieltä, että lapsen psyykkisen häiriön korjaamiseksi hän tarvitsee vähintään kaksinkertaisen määrän korjaavia kokemuksia suhteessa negatiivisesti vaikuttaviin kokemuksiin. Tuomi muistuttaa stressitilasta palautumisen vaativan paljon aikaa myös aikuisella, saati sitten lapsella. Tämän vuoksi olisikin tärkeää, että lapsen ongelmat havaittaisiin mahdollisimman varhain, sillä korjaava työ vaikeutuu koko ajan lapsen kasvaessa. Toisaalta Tuomi pitää haitallisena myös liian varhaista ja radikaalia puuttumista lapsen ja aikuisen väliseen suhteeseen. Oikea-aikaisen puuttumisen arviointi onkin käytännössä osoittautunut osin haasteelliseksi, sillä Mäkisalo arvelee sen toteutuneen noin puolessa tapauksista. Hän korostaa viranomaisilla olevan suurta vastuuta toimenpiteitä valitessaan. Kumpikin haastateltavista pitävät tilanteeseen tarttumista kuitenkin tärkeänä. He ovat kokeneet esimerkiksi varhaisnuorten kanssa pidettävät keskustelut kolmannen tahon toimijoiden, kuten Suomen Punaisen Ristin, työntekijän kanssa onnistuneiksi keinoiksi ensimmäisten rikollisten tekojen jälkeen. Myös koulu, päiväkotiki ja neuvola ovat tärkeässä roolissa lapsen elämässä, ja siellä on myös osaamista lapsen oireilun havaitsemiseen.

Lapsen kiintymyssuhdetta ja sen muodostumista aikuisen kanssa voidaan havainnoida tietyissä tapauksissa muun muassa valvotuissa tapaamisissa. Tällöin viranomaisella on tilaisuus kartoittaa lapsen etua ja vanhemmuustaitoja. Muita viranomaisen puuttumiskeinoja ovat muun muassa perheen kutsu sosiaalitoimeen keskusteluun tai kotikäynti. Intensiivisestä perhetyöstä on myös Tuomen mukaan saatu hyviä kokemuksia, kun lapsen suhteessa vanhempiin on häiriöitä.

Käytännössä korjaavilla kokemuksilla tarkoitetaan sitä, että aikuinen reagoi oikea-aikaisesti lapsen tarpeisiin. Tuomen sanoin: ”Jos lapsi itkee, aikuinen tulee. Jos on paha olla, aikuinen tulee”. Tuomi on työssään huomannut kosketuksen merkityksen. Lapsi on saattanut olla ensin täysin ottamatta kontaktia, mutta kosketuksen myötä alkanut puhua. Esimerkiksi psykoottisista oireista kärsivien vanhempien lapset saattavat olla jääneet ilman kosketusta varhaislapsuudessa, joka on kuitenkin hyvin varhainen ja tärkeä tapa olla kontaktissa lapsen kanssa.

Mäkisalo kokee yhteiskunnalla olevan hyvät mahdollisuudet auttaa tuen tarpeessa olevia perheitä. Aina ei kuitenkaan löydy juuri sellaista auttamiskeinoa, jota tietty perhe tarvitsisi. Tukiverkko ei ole aukoton.

6.5 Poliisin havainnot ja toimenpiteet

Keskustelun lopuksi haastateltavilta kysyttiin ohjeita ja vinkkejä poliisille, mitä havainnoida lapsessa häneen tai muihin perheenjäseniin liittyvässä työtehtävässä. Sekä Mäkisalo että Tuomi olivat luottavaisia sen suhteen, että poliisi osaa hoitaa tilanteet ja huomioida räikeimmät epäkohdat lapsen kasvuoloissa.

Tuomi neuvoo tarkkailemaan vanhempien käytöstä sekä perheen kodin kuntoa. Mäkisaloon mukaan huoli voi herätä siitä, että lapsi on tottunut poliisin läsnäoloon tai käyttäytyy kovin tavallisesti. Myös Mäkisalo pitää kodin siisteyttä oleellisena. Lisäksi hän kiinnittäisi huomiota mahdollisten päihteiden tai väkivallan merkkeihin asunnossa. Haastateltavat uskoivat poliisin inhimillisen asenteen vievän pitkälle lapseen liittyvien mahdollisten toimenpiteiden kartoittamiseksi.

7 POHDINTA

”Menneellä on taipumus toistua tulevassa”.

Marian Tuomi

Asiaa tutkineet ja sen kanssa töitä tehneet ammattilaiset vaikuttavat olevan yhtä mieltä siitä, että lapsuuden kiintymyssuhteiden turvaamiseen tulisi kiinnittää nykyistä enemmän huomiota, ja että niillä on vahvasti merkitystä erilaisiin mielenterveyshäiriöihin sekä sitä kautta epätoivottuihin seurauksiin, kuten rikollisuuteen ja syrjäytymiseen.

Suomessa lapsen huostaanottoon vaikuttaa joka toisessa tapauksessa kasvatustyyli, joka ei ota huomioon lapsen tarpeita. Jopa 75 prosentilla on taustalla hoitajan kykenemättömyys vanhemmuuteen ja lapsen ikäkauteen sopivaan kasvatukseen. Vanhempien uupumus ja jakamattomuus on vaikuttanut 89 prosentissa huostaanottotapauksista.⁶³ Nämä luvut kertovat mielestäni osuvasti varhaisten ihmissuhteiden vaikutuksista, varsinkin kun on tiedossa, että joka neljännellä huostaanotetulla lapsella on huomattavia vaikeuksia kiinnittymisessä vertaisiin ihmissuhteisiin⁶⁴. Tietoperustaan ja tutkimustuloksiin nojaten huomio kiinnittyy väestön henkisen hyvinvoinnin tilaan, joka eittämättä heijastuu tuleviin sukupolviin. Ei ole merkityksetöntä, minkälaisessa elämäntilanteessa ihminen on saadessaan jälkikasvua.

Poliisi työskentelee päivittäin nuorten kanssa, joille on ehtinyt muodostua jo mittava rikosrekisteri. Aikuisuuden kynnyksellä olevan nuoren suunnan muuttaminen tässä vaiheessa on kuitenkin monessa tapauksessa mahdottomalta tuntuva tehtävä. Mitä aiemmin lapsen ja nuoren käytösmallia päästään muokkaamaan, sitä vähemmän nuoret joutuvat tekemisiin poliisin kanssa.

⁶³ Heino ym. 2016, 70

⁶⁴ Heino ym. 2016, 70

Mielenkiintoinen jatkotutkimusaihe olisi selvittää nuorten itsensä näkemyksiä varhaislapsuusajan kokemusten, ja toisaalta korjaavien kokemusten vaikutuksista omaan käytökseen ja rikolliseen toimintaan. Lisäksi tutkimus fyysisen pahoinpitelyn tai seksuaalisen hyväksikäytön vaikutuksista lapsen ja nuoren luomiin käytösmalleihin ja sitä kautta rikolliseen elämäntapaan toisi lisää näkökulmia myös poliisin työhön. Toisaalta koko ajan yleistyvät uusioperheet ja niiden heijastuminen lapsen käytöskehitykseen on mielenkiintoa herättävä näkökulma. Sekä tässä tutkimuksessa, että siinä käytetyssä tietoperustassa nousi esille äiti- ja isähahmojen toistuvien vaihdosten olevan lapselle stressiä aiheuttava tekijä. Yhä harvempi nykypäivän lapsi elää perinteisenä pidetyssä ydinperheessä.

”Voiko äitiin nojata täydellä painolla?”

Airi Hautamäki

Tutkimuksen aikana heräsi ajatuksia myös nuorten rikostentekijöiden rikosseuraamuksiin liittyen. Vankeusrangaistuksen tiedetään jopa lisäävän nuoren rikollista käyttäytymistä⁶⁵, ja tuntuukin olevan haastavaa löytää tehokas interventiokeino nuorille rikollisen polun katkaisemiseksi, vaikkakin Suomessa on käytössä myös sovittelu, yhdyskuntapalvelu ja nuorisorangaistus⁶⁶. Oleellisinta kuitenkin on, että oireilevaan käytökseen puututaan ajoissa.

Tutkimus vastasi asetettuihin tutkimuskysymyksiin siitä, mikä merkitys varhaislapsuuden ihmissuhteilla ja vuorovaikutuksella hoitajan kanssa on lapsen myöhempään käyttäytymiseen. Sekä kirjallisuuden että tutkimuksen perusteella käsitys lapsen ja hoitajan välisen suhteen laadun merkityksestä vahvistui. Varhaislapsuus on herkkä vaihe käytösmallien ja aivojen kehityksessä, ja siellä saadut kokemukset vaikuttavat vielä aikuisiälläkin. Oikea-aikaisella sosiaalisella tuella moni lapsi saa tarvittavan määrän korjaavia kokemuksia, jotka voivat muuttaa oleellisesti hänen elämänsä suuntaa ja ennaltaehkäistä rikoksia. Toisaalta jos perhe tai lapsi ei saa oikeanlaista apua, lapsuudessa muodostetut käytösmallit elävät vahvana. Neuvolan, päiväkodin ja koulun resurssit olisikin tärkeää pitää sellaisella tasolla, että yksittäisen lapsen oireilu on mahdollista havaita ja tilanteeseen voidaan puuttua.

⁶⁵ Haapasalo 2017, 351

⁶⁶ Yhdyskuntapalvelussa ja nuorisorangaistuksessa nuori tekee töitä vankeusrangaistuksen sijaan. On kuitenkin vaarana, että työnteosta muodostuu nuorelle negatiivinen kokemus (Haapasalo 2017, 352).

Näkymätön Ninni sai tarinassa riittävän määrän korjaavia kokemuksia, ja hänen tunnetiloihinsa vastattiin. Ninni uskalsi lopulta näyttää myös negatiivisia tunteita, kun tunsi sen ympäristössä turvalliseksi. Todellisuudessa, kuten tässäkin opinnäytetyössä on tullut esille, käytösmallien korjaaminen ei ole aina yhtä helppoa kuin Muumilaakson tarinoissa. Varhaislapsuus on herkkä ajanjakso ihmisen kehityksen ja kasvun kannalta, ja tietämys lapsen kehitysvaiheista auttaa sekä vanhempia että muita lapsen hoitajia ymmärtämään vuorovaikutuksen ja kiintymyssuhteen rakentumisen sekä säilyvyyden tärkeyden. Ei ole itsestään selvää, että niin sanottu äidinvaisto sekä hormonit riittäisivät antamaan tarvittavat valmiudet lapsen kehitystä tukevaan hoitoon. Vanhemmuus ei ole kaikille luontaista, ja sen tukeminen onkin siksi arvokasta työtä, joka suurella todennäköisyydellä maksaa itsensä takaisin. On kuitenkin muistettava, että ihminen on monimutkainen olento, johon on vaikeaa, ellei mahdotonta liittää yksinkertaisia syy-seuraussuhteita. Lisäksi on aina vaarallista määritellä ja luokitella, mikä on normaalia tai siitä poikkeavaa, ja ihmissuhteet ovatkin aina subjektiivisia. Turvaton kiintymyssuhde tai ongelmat vuorovaikutuksen kehityksessä eivät yksinään tee käytösongelmaista nuorta. Niiden vaikutusten ottaminen huomioon voi kuitenkin olla askel lähemmäksi nuoren käytöksen ymmärrystä.

”Tulevaisuuden väkivaltaiset lapset ovat nyt vauvoja.”

Sue Gerhardt

LÄHTEET

Gerhardt, Sue (suom. Kivirauma, Marja) 2007: Rakkaus ratkaisee. Varhaisen vuorovaikutuksen merkitys aivojen kehittymiselle. Helsinki, Edita Prima Oy.

Gilbert, Paul (suom. Kielinen, Tanja) 2015: Myötätuntoinen mieli: Uusi näkökulma arjen haasteisiin. Helsinki, Basam Books, 52-59.

Glaser, Danya (suom. Penttilä, Ari) 2002: Lasten pahoinpitelyn ja laiminlyönnin vaikutukset aivoihin – kirjallisuuskatsaus. Teoksessa Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam (toim.) 2002: Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Vantaa, Tummavuoren Kirjapaino Oy, 67-114.

Haapasalo, Jaana 2017: Kriminaalipsykologia. Jyväskylä, PS-kustannus.

Hautamäki, Airi 2002: Kiintymyssuhdeteoria – teoria yksilön kiin(nit)tymisestä tärkeisiin toisiin ihmisiin, kiintymyssuhteen katkoksista ja merkityksestä kehitykselle. Teoksessa Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam (toim.) 2002: Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Vantaa, Tummavuoren Kirjapaino Oy, 13-66.

Heino, Tarja, Hyry, Sylvia, Ikäheimo, Salla, Kuronen, Mikko & Rajala, Rika 2016: Lasten kodin ulkopuolelle sijoittamisen syyt, taustat, palvelut ja kustannukset. Tampere, Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2015: Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki, Gaudeamus Helsinki University Press Oy Yliopistokustannus.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2010: Tutki ja kirjoita. Helsinki, Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Jalonen, Sanna-Mari 2016: Lapsuuden kokemusten vaikutus myöhempään rikollisuuteen. Oulu, Oulun yliopisto. Luettavissa: <http://jultika.oulu.fi/files/nbnfioulu-201602111178.pdf>. Luettu 6.4.2018

Kalland, Mirjam 2002: Kiintymyssuhdeteorian kliininen merkitys: soveltaminen erityistilanteissa. Teoksessa Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam (toim.) 2002: Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Vantaa, Tummavuoren Kirjapaino Oy, 198-233.

Kuusinen, Kirsti-Liisa 2000: Terapiasuhde ja emotionaalinen säätely kiintymyssuhdeteorian näkökulmasta. Teoksessa Kuusinen, Kirsti-Liisa (toim.) 2000: Kognitiivinen psykoterapia ja kiintymyssuhdeteoria. Jyväskylä, Jyväskylän yliopiston täydennyskoulutuskeskus, 1-24.

Lauerma, Hannu 2015: Mielenterveydestä. Radio Suomen haastattelu 6.1.2015. Kuunneltavissa: <https://areena.yle.fi/1-2584090>

Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2017: Varhaisten kokemusten vaikutus aivojen kehitykseen. Luettavissa:

<https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/vanhemmuus-ja-kasvatus/lapsen-ja-vanhemman-varhainen-vuorovaikutus/varhaisen-kokemusten-vaikutus-aivojen-kehitykseen/>. Luettu 21.10.2017.

Nyman, Sirpa & Näntö, Leena & Sandroos, Allan 2000: Kiintymysmallien kehitys Patricia Crittendenin mukaan. Teoksessa Kuusinen, Kirsti-Liisa (toim.) 2000: Kognitiivinen psykoterapia ja kiintymyssuhdeteoria. Jyväskylä, Jyväskylän yliopiston täydennyskoulutuskeskus, 43-51.

Näsi, Matti 2016: Katsauksia 18/2016 - Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset 2016. Helsinki, Helsingin yliopisto, kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti.

Pardini, Dustin A. & Waller, Rebecca & Hawes, Samuel W. 2015: Familial Influences on the Development of Serious Conduct Problems and Delinquency. Teoksessa Morizot, Julien & Lila Kazemian (edit.) 2015: The Development of Criminal and Antisocial Behavior. Springer International Publishing Switzerland, 201-220.

Setälä-Pynnönen, Vienna 2016: Toisen ihmisen merkitys terveydelle. Duodecim 2016;132: 284-5.

Sinkkonen, Jari 2004: Kiintymyssuhdeteoria – tutkimuslöydöksistä käytännön sovelluksiin. Duodecim 2004;120: 1866-73.

Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam 2002: Ihminen tarvitsee toisten läheisyyttä. Teoksessa Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam (toim.) 2002: Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Vantaa, Tummavuoren Kirjapaino Oy, 7-12.

Virkkunen, Matti & Linnoila, Markku 1992: Keskushermoston serotoniinin aineenvaihdunta aggression ja väkivallan taustalla. Luettavissa: <http://www.duodecimlehti.fi/lehti/1992/3/duo20050>. Duodecim 1992;108(3):230.

Tavoitteet

Opinnäytetyön tavoitteiden vastaavuus Turun hyvinvointitoimialan toiminnan kehittämisen tavoitteiden kanssa
Sopii tavoitteisiin.

Hyödynnettävyys

Opinnäytetyön tulosten hyödynnettävyys Turun hyvinvointitoimialalla
voidaan hyödyntää monella alueella.

Arviointi-ryhmän puolto

Arviointiryhmä puoltaa opinnäytetyön toteuttamista Turun hyvinvointitoimialalla

- Kyllä
 Ei

10 / 1 2018

Allekirjoitus

M.Holmberg
Nimenselvennys

Tutkimussuunnitelman hyväksyminen

Kyllä

Ei

1/2018

15/ 1 20 18

Päätösnumero

Annie Turunen
xTutkimusluvan myöntäjä

Tavoitteet

Opinnäytetyön tavoitteiden vastaavuus Turun hyvinvointitoimialan toiminnan kehittämisen tavoitteiden kanssa
Sopii tavoitteisiin.

Hyödynnettävyys

Opinnäytetyön tulosten hyödynnettävyys Turun hyvinvointitoimialalla
voidaan hyödyntää monella alueella.

Arviointi-ryhmän puolto

Arviointiryhmä puoltaa opinnäytetyön toteuttamista Turun hyvinvointitoimialalla

- Kyllä
 Ei

10 / 1 2018

Allekirjoitus

M. Holmberg
Nimenselvennys

Tutkimussuunnitelman hyväksyminen

Kyllä

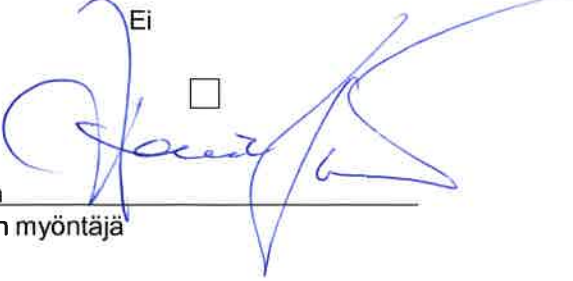
Ei

1/2018

15/ 1 20 18

Päätösnumero

Annie Turunen
x Tutkimusluvan myöntäjä

Haastattelu 2.3.2018

- Haastateltavien esittely
- Mikä lapsen kehitysvaihe on herkin ja merkityksellisin käyttäytymisen ja vuorovaikutustaitojen näkökulmasta?
- Onko äidin ja isän rooleilla eroa, ja vaikuttaako häiriöt äidin/isän vuorovaikutuksessa enemmän kuin toisen?
- Minkälaiset käytösmallit ovat yleisiä nuorilla, joilla on ollut häiriintynyt kiintymyssuhde varhaislapsuudessa? Minkälaisten ongelmien kanssa painitaan?
- Mistä asioista kokemuksienne mukaan johtuu nuoren väkivaltainen käytös tai muu rikollinen käyttäytyminen?
- Mitä syitä lapset itse kertovat häiriökäyttäytymiselleen?
- Kuinka paljon korjaavia kokemuksia pitäisi saada suhteessa huonoihin kokemuksiin? Missä kehitysvaiheessa korjaavat kokemukset pääsevät vielä vaikuttamaan? Onko joskus liian myöhäistä?
- Mikä olisi tehokkain keino auttaa lasta, jolla todetaan varhaisesta vuorovaikutuksesta tai kiintymyssuhteesta johtuvaa oireilua?
- Mihin asioihin neuvoisitte poliisia kiinnittämään huomiota kotikeikoilla tai lasta/vanhempaa kuultaessa? Mistä seikoista voidaan huomata perheen tuen tarve?